

інформації для уточнення і деталізації отриманих знань. Введення елементу змагань у розширення поля слотів стимулює пізнавальну активність студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бєленька Г.В. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку критичного мислення студентів Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України 2020.— № 16.— С. 33–46.
2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи. Монографія / П.Ю. Саух [та ін.]; ред. П.Ю. Саух.— Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011.— С. 14, 319.
3. Канюк О.Л. Особливості використання фреймового підходу на прикладі їхнавчання іншомовному спілкування майбутніх соціальних працівників // Науковий вісник Ужгородського національного університету.— № 35.— 2015.— С. 75
4. Кривий В.В. Інноваційні методика викладання у вищій школі /В. В. Кривий, О.І. Любенко //Філософські обрії сьогодення: зб. наук. пр.— Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018.— С. 308–310.
5. Минский М. Фреймы для представления знаний.— М.: Энергия, 1979.— 152 с.
6. Шевченко В. Сучасні методи та технології навчання у вищій школі України // European humanities studies / europejskie studia humanistyczne, 2016.— С. 389–399.
7. Чопей В. Соціологічний портрет сучасного студента: досвід українських дослідників // Український науковий журнал "Освіта регіону", № 4.— 2010.— С. 145.

Бойченко Михайло Іванович,

*доктор філософських наук, професор
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

ОСВІТА У МОДУСІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ:

ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ

Критичне мислення цілком справедливо розглядають не лише як окрему навчальну дисципліну чи особливу компетентність, але і як тренд сучасної освіти. Це означає, крім іншого, що критичне мислення проникає в усі навчальні дисципліни, а також означає, що кожна компетентність, якою оволодіває сучасний

випускник навчального закладу, повинна пройти через горнило критичного мислення і бути щонайменше дружньою щодо нього, а можливо, і містити в собі його елементи.

З іншого боку, критичне мислення не є чимось на зразок червоної кнопки за склом, яке слід розбивати лише у випадку небезпеки, у надзвичайних ситуаціях. У сучасному суспільстві, яке нерідко характеризують як по суті своїй «суспільство ризику» [Бек, 2000] або ж як суспільство, у якому панують симулякри, які утворюють домінуючу гіперреальність [Бодріяр, 2004], критичне мислення доводиться застосовувати повсякчас і повсюдно — на роботі і у побуті, при прийнятті стратегічних рішень і купуючи свій щоденний харч. Інакше — відрізнити істину від міриад пост-правди, відрізнити свій справжній життєвий інтерес від нав'язуваних рекламою і пропагандою хибних орієнтирів — практично неможливо, точніше — малоімовірно [Бойченко 2014, 2015, 2018]. Тоді як володіння критичним мисленням цю імовірність суттєво підвищує — адже знати напевно, що є істиною, а що лише її подобою, симулякром чи пост-правдою не може остаточно ніхто. Адже сучасне суспільство є не просто суспільством ризику, але суспільством глибоко контраверсійним: що є істиною, добром, красою чи якими є інші цінності — достеменно не може знати ніхто, адже у мультикультурному суспільстві завжди наявні практичні зразки різних культур [Тейлор, 2004]. Власне, це різні соціальні спільноти як носії цих культур. Кожна з таких спільнот має певні, хоча і не абсолютні права на утвердження власних цінностей — у тому числі завдяки освіті.

Вибір для сучасного суспільства невеликий: або ж шукати щоразу нові або уточнені ціннісні підстави для досягнення консенсусу між різними соціальними спільнотами і тим самим переводити соціальні напруження у латентні форми перебігу, або ж отримувати перманентно відкриті соціальні конфлікти різного ступеню гостроти [Buchanan, 2010]. Усе це відбувається по всьому суспільству, у тому числі знаходить своє вираження і у сфері освіти (боулінг і стрільщина у школах, цькування окремих педагогів тощо). Однак, освіта якраз є тим простором, який може, а отже і має стати простором пошуку і знаходження консенсусу — до цього мають долучатися усі стейкхолдери освітнього процесу. Власне, ці стейкхолдери і є представниками різних соціальних спільнот і різних культур — згадаймо полеміку у середній школі щодо мови викладання, гендерної освіти, християнської етики тощо.

Критичне мислення має бути представленим, таким чином, у чотирьох основних вимірах: у змісті освіти (демократичні цінності [Дьюї, 2003] і культура змагальності [Гейзінга, 1994]), у формі освіти (знання правил мислення, аргументації і ведення дискусії [Конверський, 2018]), у мотивації до освіти (враховуючи досвід критичної педагогіки [Фрейре, 2003]) і, нарешті, останнє за списком, але не за значущістю — у особистісній ангажованості у освіту (не лише педагогічна майстерність, але й відданість педагогічному покликанню [Сухомлинський, 1976]).

Лише у поєднанні цих чотирьох компонентів критичне мислення у освіті має шанси не лише давати стабільний освітній результат, але й сприяти подоланню перманентних конфронтацій — як у самій освіті, так і у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бек У. (2000) Общество риска: На пути к другому модерну / пер. с нем. В. Седелника и Н. Федоровой. М: Прогресс-Традиция, 384 с.
2. Бодрийяр Ж. (2004) Симулякри і симуляція / пер. з фр. В. Ховхун. К.: Основи, 230 с.
3. Бойченко М. (2015) Історичне становлення інституційних засад критичного мислення: економічний, релігійний, мистецький та віртуальний виміри. *Філософія освіти*. № 2, С. 132–152.
4. Бойченко М. (2014) Історичне становлення інституційних засад критичного мислення: ідейний, освітній, правовий та політичний виміри. *Філософія освіти*. № 2, С. 80–97.
5. Бойченко М.И., Полищук А.С., Горохова И.В. (2018) Социальная критика как фактор коллективного действия (социально-философский подход). *Studia Warmińskie*. No. 55, P. 81–92.
6. Гейзінга Й. (1994) Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури / пер. з англ. О. Мокровольського. Київ: «Основи», 250 с.
7. Д'юї Дж. (2003) Демократія і освіта /пер. з англ. І. Босак, М. Олійник, Г. Пехник. Львів: Літопис, 294 с.
8. Конверський А.Є. (2018) Критичне мислення. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. — К.: Центр учбової літератури, 344 с.
9. Сухомлинський В.С. (1976) Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський; [редкол.: О.Г. Дзевєрін (голова) та ін.]. К.: Рад. шк., Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості; Духовний світ школяра; Методика виховання колективу. 653, [1] с.
10. Тейлор Ч. (2004) Мультикультуралізм і «політика визнання» /пер. з англ. Р. Димерця. К.: Альтерпрес, 172 с.

11. Фрейре П. (2003) Формування критичної свідомості /пер. з англ. О. Дем'яничук. К.: Юніверс, 176 с.
12. Buchanan, Ian (2010) Dictionary of Critical Theory. New York: Oxford University Press, 500 p.

Бровко Катерина Андріївна,

*доктор філософії в галузі педагогіки,
викладач кафедри дошкільної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У мови розвитку сучасного глобалізованого світу створюють образ творчої та соціально активної особистості, здатної пристосуватись до трансформаційних зрушень, що відбуваються в соціумі, вміти осмислювати й застосовувати отриману інформацію, а також відстоювати власну думку не тільки державною, але й іноземною мовою, зокрема. Вивчення майбутніми дошкільними педагогами англійської мови з використанням методів розвитку критичного мислення передбачає не лише їх активну пізнавальну діяльність у пошуку інформації, але й уміння аналізувати, осмислювати, оцінювати, зіставляти різні точки зору, відстоювати, аргументувати власну, робити висновки, припускати можливості розв'язання проблеми.

Зокрема, Г. Беленька у своїй роботі «Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку критичного мислення студентів» [1, с. 36] зазначає, що в подальшій професійній діяльності майбутні педагоги дошкільної освіти працюватимуть з сучасним поколінням дошкільників, так званих «Alpha», які значно відрізняються за своїми психологічними характеристиками від усіх попередніх поколінь, а своїми запитаннями, способом мислення та дій нерідко шокують дорослих, що у свою чергу вимагає від педагогів не просто швидкої реакції, а й обґрунтованості суджень і варіативності застосування методів педагогічного впливу.